

Llums al front de la Campanya d'Àsia Menor

Lambriní Kuzeli

(Traducció: Rubén J. Montañés)

La crònica de la guerra i del Desastre a través dels records del soldat esmirniota Kharàlambos Pliziotis i els commovedors testimoniatges dels refugiats d'Àsia Menor. L'article ha estat publicat al diari *To Vima (La Tribuna)* el 5 de gener de 2022, i la seva versió original pot trobar-se a <https://www.tovima.gr/2022/01/05/books-ideas/fota-sto-metopo-tis-mikrasiakis-ekstrateias/>

Fotografia i resum biogràfic: blod.gr

Lambriní Kuzeli va estudiar Filologia Neogrega, Literatura Comparada i Teoria de la Literatura. Fou coordinadora d'edició de l'enciclopèdia literària *Λεξικό νεοελληνικής λογοτεχνίας. Πρόσωπα, έργα, ρεύματα, όροι* (Diccionari de literatura neogrega. Persones, obres, corrents, termes, Patakis, 2007). Fa crítica de llibres al diari *To Vima*, on també publica articles sobre temes de política del llibre i de les biblioteques, premis, institucions literàries i tendències en el llibre grec. També ha estat curadora d'edicions de *To Vima* i homenatges literaris extraordinaris.

Amb Itàlia mantenint reivindicacions sobre Esmirna després del final de la 1a Guerra Mundial, Lloyd George, Georges Clemenceau i Woodrow Wilson, els dirigents britànic, francès i americà, animats per Elefthérios Venizelos, decideixen l'enviament de tropes gregues a Àsia Menor. «Les grans Potències han pres la decisió que l'exèrcit grec ocupi Esmirna i hi asseguri l'ordre. Una missió, que més honorable que aquesta rarament s'ha encomanat a una secció de l'exèrcit nacional, al llarg de tota la seva llarga història», farà públic en un telegrama al respecte el primer ministre Venizelos.

Al dietari de Kharàlambos Pliziotis es reflecteixen la quotidianitat i els pensaments dels soldats de l'Expedició d'Àsia Menor.

Lluny de les cimeres, els consells diplomàtics i els estats majors militars, Kharàlambos Pliziotis, fill d'una família nombrosa de mariners d'Esmirna, s'allistarà a l'exèrcit grec amb els seus altres tres germans. Al dietari que porta, amb el títol «Records del front, 1920-1921. Àsia Menor – Tràcia» (que *Ta Nea [Les Notícies]* havia ofert als seus lectors en 2019) es reflecteixen la quotidianitat i els pensaments dels soldats de l'Expedició d'Àsia Menor.

Escriu en Cap d'Any, divendres 1-1-1921: «En tota la nit no he aclucat els ulls, m'he gelat sencer! A les 6 ens han donat ranxo, macarrons, i formatge per al vespre, he menjat amb molta gana. A les 7 marxem, i amb prou feines que arrossego les cames, les tinc a la misèria! Som de nou a la rereguarda, la majoria del regiment avança amb retard i tots caminen descalços. Havíem arribat ja a prop de les nostres defenses, quan uns d'un poble

van enxampar un soldat dels endarrerits i a poc que no el maten a cops, per sort se n'adonaren els nostres i els van enxampar a ells, que eren 3, i els van portar al regiment. A les 5 de la tarda érem a les posicions d'avançada que havia pres el 1r batalló. Un pelotó de la nostra companyia ha ocupat les nostres defenses. A la dreta les ha ocupat la 1a companyia i a l'esquerra la 3a. Nosaltres som sota un pujol rocallós, damunt del qual hi ha una bateria d'artilleria de muntanya. Tot just prendre el te, ens hem estirat a dormir. "Avui era Cap d'Any!"»

«He dit: per l'any que ve!»

«Dimecres 6-1-1921: Llums! De nit ha plogut una mica, però el temps ha fet net de nou i el sol crema més que ahir. A migdia de ranxo espinacs amb arròs. Ha tornat a arribar correu, sorra... cartes i paquets, jo res. Dal·lamvelas m'ha donat una mica de coca de Sant Basili que li havien enviat d'Esmirna i he dit: "Per l'any que ve!" A la tarda he escrit carta a casa i a Pezaros! De ranxo, per sopar, macarrons, després del te ens hem assegut al foc i en Trigonis ens ha contat un conte en què hi havia fins i tot dracs!! I hem passat l'estona».

Les marxes, l'alimentació, el temps són temes que apareixen contínuament als seus escrits. De tant en tant hi fica algun comentari pel sentit de l'empresa sencera: «...viven, d'alguna manera, prou bé, tranquils, quan un bell matí veuen arribar els seus germans grecs com a àngels de consolació i Llibertadors!!! Ara, Déu sap què passarà d'ací a 2-3 dies en tots aquests pobles d'aquesta contrada Llibertada!!!»

«Cadascun va recollir i marxà...»

Del que passa en aquests pobles ens assabentem pels testimoniatges dels habitants. Maria Birbili, del poble de Iatzilari, a la península d'Eritrea, a prop de Vurlà, recorda: «Des de juny o juliol començaren les tropes a recular; això ho sentíem, no llegíem periòdics. En agost, quan escampàvem la pansa, ens deien que els grecs marxaran; portaven les notícies des de Vurlà, però res no vèiem i no ens ho creíem. [...] El 25 d'agost sentíem que el canó disparava sense aturador...». Uns pocs dies després, el papàs i el *muhtar*, en tornar de Vurlà, diuen que hi ha carnatge, els urgeixen a marxar. «Tal com estava cadascun, recollia i marxava; alguns no tingueren temps. Ens van aixafar els turcs dels pobles turcs del voltant, Kuskular i Salaptalar, i el mal fou gran. Van degollar la dona del *muhtar* i els seus cinc fills; el *muhtar* se'n lliurà. La filla del papàs la van deshonrar davant dels seus ulls i en acabat se l'emportaren, no sabem què se'n va fer. Van matar la dona del papàs i els altres seus fills; el papàs se'n lliurà amb catorze ganivetades». Ella mateixa, amb la seva família i una criatura a l'esquena aconseguiren passar amb un caïc a Quios. «Al principi vam viure al port. Enterra, enterra dormíem». Avancen cap al sud, van a un hort. «L'amo ens fa fora, li fa por que ens mengem les mandarines. Anem a un oliverar. També d'allí ens fan fora». Un mes després se n'aniran a Creta. Acabaran, després de vagareigs, a Khanià, i quan en la dècada del 1950 els seus fills marxen a Atenes s'hi aplegarà la família sencera.

Vassilia Lambruku, de la contrada de Sókia, recorda: «Nosaltres, a Sókia, no teníem ni idea de la retirada de l'exèrcit grec. Com cada matí, vaig sortir de casa meva i anava a una cosidora on aprenia costura». Algú li crida que venen els turcs. «Als pocs minuts senties per Sókia: "Venen els turcs, han arribat, han arribat els turcs!". El meu pare era fora, a Balatçık, hi parava un camp i llogava sorts per a figueres. En aquella estació tenia treballadors i collia figues».

La referència a les famoses figues de la fèrtil vall del Meandre que, assecades, envolupades en rodets i luxosament empaquetades en cel·lofana i paper d'or, es venien a les botigues de queviures d'Esmirna en capses metàl·liques com les xocolates cares a Occident, se sent a la seva narració posterior com a recordatori de la pretèrita pau i benestar. Quan en octubre de 1950 l'esmirniota Iorgos Seferis es retroba a les terres pàtries, un gran comerciant de figues li'n regalarà en «una bosseta de cel·lofana, envolupades en paper estampat» i el poeta trobarà en els pol·lícroms papers d'or «un aire de Cap d'Any». De la població grega de Sókia, aproximadament 7000 persones, entre els quals també hi havia exploradors, es diu que en van sobreviure només 2000. Tots aquells que van poder fugir embarcaren a Kuşadası «en vaixells americans i van arribar, uns a Samos i altres a Tessalònica».

Salvant els records

A la zona de Tessalònica, a la Grècia Central i a Eubea van ser censats els més de 786.431 refugiats que es registraren (opcionalment) en abril de 1923, després de l'intercanvi de poblacions. Després de l'ensulsiada del front, passa també a Grècia Kharàlambos Pliziotis, que emigrarà després a Amèrica. Les seves anotacions diàries s'aturen el 10 d'octubre de 1921. Diries que considerava una esperança d'estabilitat tot el que va escriure enmig de la volatilitat de la guerra, una manera de salvar quelcom d'ell mateix.

El seu dietari es troba a l'Arxiu de Manuscrits del Centre d'Estudis d'Àsia Menor (Κέντρο Μικρασιατικών Σπουδών [ΚΜΣ]), on hi ha més de 504 manuscrits de refugiats de totes les contrades d'Àsia Menor organitzats per zona geogràfica. Fou editat en 1991 a cura de Matula Rizu-Kurupú, mentre que una selecció dels testimoniatges orals dels refugiats sobre les condicions en les quals van deixar les seves llars, l'experiència de la condició de refugiat i l'esforç per recomençar en una nova pàtria es publiquen als cinc toms del programa editorial *Èxode* (*Εξοδος*, 1980-2016) del Centre d'Estudis d'Àsia Menor, amb declaracions l'inici de les quals té lloc als districtes de les costes occidentals d'Àsia Menor i acaben a la costa occidental del Mar Negre i a Paflagònia.